

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СФЕРИ ТОВАРНОГО ОБІГУ

Nataliya Sytnyk, Cand. Sc. (Econ.), Assoc. Lviv State Academy of Finance, Lviv, Ukraine, Prof. e-mail: natalysytnik@rambler.ru

FEATURES OF COMMODITY TURN SPHERE MATERIAL POTENTIAL DEVELOPMENT

Мета. Розглянути особливості розвитку матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу.

Методика. У ході дослідження використано такі методи: теоретичне узагальнення і порівняння, систематизація, графічна візуалізація.

Результати. Проаналізовано склад і структурні взаємозв'язки матеріально-технічних та інших видів потенціалів сфери товарного обігу. Представлено структуру розміщення ресурсів матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу.

Наукова новизна. Уточнено дефініцію матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу. Представлено структурну модель матеріально-технічного потенціалу, яка забезпечує узгоджену взаємодію і оптимальне співвідношення між елементами матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу. Проаналізовано структуру розміщення ресурсів матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу.

Практична значущість. Представлена структурна модель матеріально-технічного потенціалу та структура розміщення ресурсів матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу є теоретичним підґрунтям для визначення цільових орієнтирів розвитку сфери товарного обігу та підвищення рівня її конкурентоспроможності по мірі поглиблення ринкових процесів.

Ключові слова: матеріально-технічний потенціал, сфера товарного обігу, ресурси.

Постановка проблеми. Матеріально-технічний потенціал виступає ключовим фактором розвитку і функціонування сфери товарного обігу. Саме він визначає масштаби і темпи розвитку сфери товарного обігу та рівень її конкурентоспроможності. По мірі поглиблення ринкових процесів і зростання конкуренції значення цього фактора зростає. Відповідно актуалізуються проблеми оновлення й нарощування матеріально-технічного потенціалу, оптимізації його структури і ефективного регулювання. Разом з тим виникає необхідність уточнення сутності і сучасного змісту цієї категорії, оскільки теоретичні погляди дослідників вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл суттєво різняться.

Потенціал у соціально-економічному сенсі – поняття багатогранне. Його трактують як можливість, потужність, ресурси, засоби, наявні сили відносно конкретних об'єктів, процесів, явищ у цьому діапазоні. Матеріально-технічний потенціал є похідне, конкретизоване поняття, яке концентрує в себе уречевлену складову, тобто технічний ресурс. З позицій такого вузького розуміння потенціалу в економічній літературі розкрито сутність матеріально-технічного потен-

ціалу сфери товарного обігу, головним чином, соціалістичного періоду. При цьому матеріально-технічний потенціал ототожнювався з матеріально-технічною базою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз економічної літератури [1; 3; 7; 10] показує, що матеріально-технічний потенціал торгівлі розглядався як матеріально-технічна база, яка являє собою сукупність засобів і предметів праці, що використовувалися для здійснення торгово-технологічних процесів.

Пізніше з активізацією ролі товарно-грошових відносин у соціалістичній економіці (70-80-ті роки XX століття) основна увага приділялася розвитку і ефективному використанню фундаменту матеріально-технічної бази – основного фонду торгівлі. Слід зауважити, що теоретичний аналіз охоплював як натуральну, так і вартісну форму основних фондів, що для науки і практики, безперечно, є цінним.

Але навіть комплексне розкриття сутності основних фондів не дає цілісного уявлення про матеріально-технічний потенціал сфери товарного обігу. Тому в умовах ринково-орієнтованої національної економіки наукові пошуки перемістилися в секторі можливостей. Дослідженню широкого кола питань матеріально-технічного потенціалу сфери обігу товарів і послуг останнім часом приділяється значна увага в працях багатьох науковців, серед яких О.В. Арєф'єва, Т.В. Харчук, В.І. Блонська, О.С. Федонін, Н.С. Краснокутська, Е.В. Лапін, О.О. Ільчук [2; 4-6; 8; 9], які розглядають матеріально-технічний потенціал з позицій можливостей наявних ресурсів – матеріальних, технічних, технологічних, які має внутрішня торгівля.

Таким чином, йдеться про сукупний потенціал: наявних основних фондів (будинки, споруди), активних основних фондів (машин, обладнання, приладів, комп'ютерів, транспортних засобів), інвентарю, технологій, матеріалів, сировини, товарних запасів, тари. В останні роки до складу матеріально-технічних ресурсів включаються також об'єкти власної інфраструктури торгівлі і земля.

Мета статті. Розглянути особливості розвитку матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу.

Виклад основного матеріалу. Розгляд сутності і змісту матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу крізь призму можливостей наявних ресурсів теоретично і практично виправданий, коли йдеться про оцінку реалізації потенціалу.

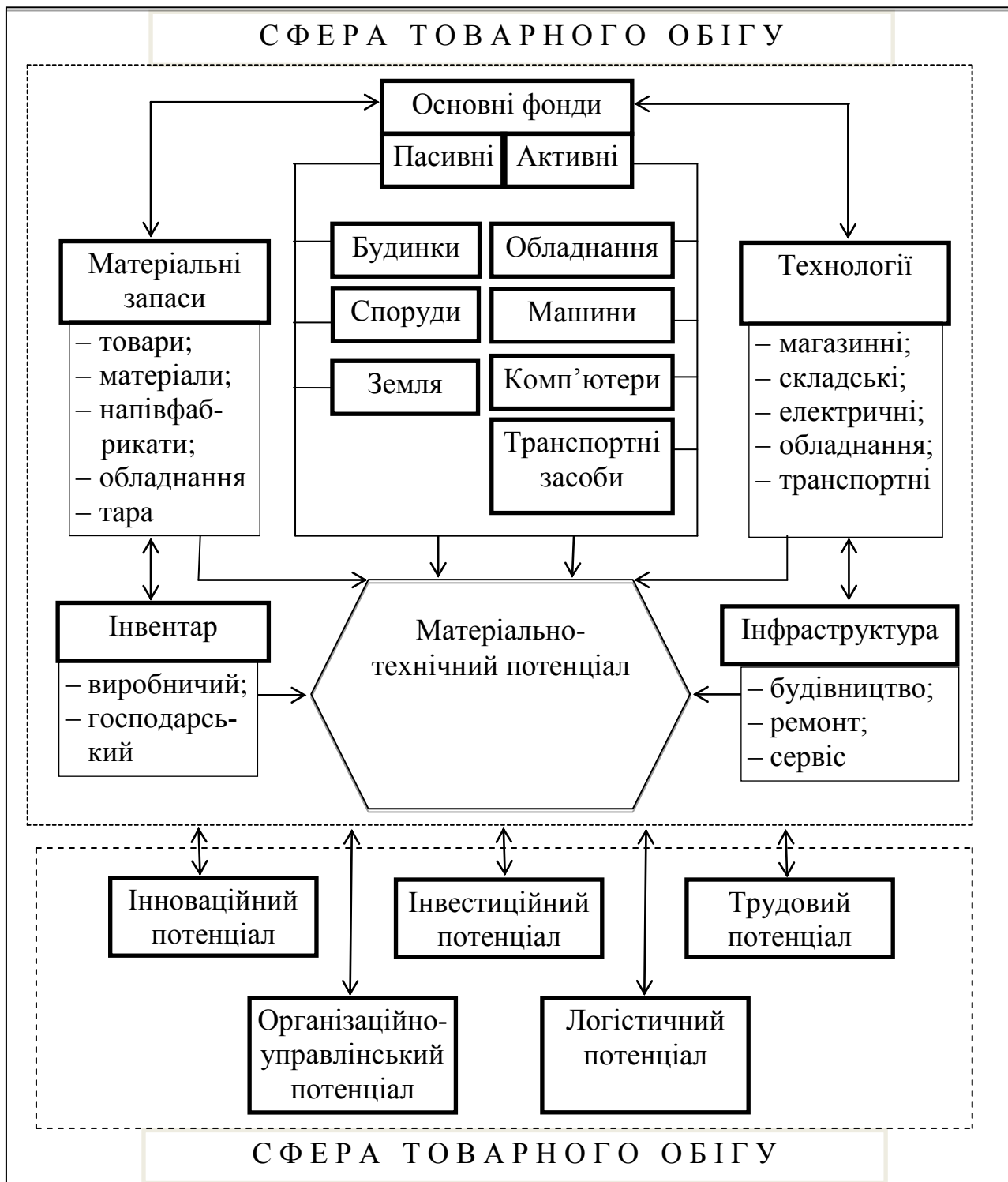

Рисунок 1 – Склад і структурні взаємозв'язки матеріально-технічних та інших видів потенціалів сфери товарного обігу

Між тим потенціал за своєю природою характеризується не тільки статикою, але й динамікою, яка виражається в кінетичній силі потенціалу, прихованій енергії, в резервах.

Отже, матеріально-технічний потенціал характеризується реалізацією можливостей наявних ресурсів, а також мобілізованих резервів. Таким чином, матеріально-технічний потенціал сфери товарного обігу – це сукупна спромож-

ність її ресурсів і резервів забезпечити можливість реалізації основних функцій торгівлі.

До такої дефініції слід додати:

- за відповідного організаційно-управлінського забезпечення використання ресурсів і резервів;
- за інфраструктурного забезпечення функціонування ресурсів.

Як системне групування складових елементів матеріально-технічний потенціал має складну структуру взаємозв'язків, яка забезпечує узгоджену взаємодію і оптимальне співвідношення між елементами. Структурна модель матеріально-технічного потенціалу може бути представлена таким чином, як показано на рисунку 1.

Склад матеріально-технічного потенціалу включає об'єкти, об'єднані у п'ять блоків: основні фонди, технології, матеріальні запаси, інвентар, об'єкти інфраструктурного забезпечення. Кожний блок має свій власний потенціал, який в результаті взаємодії з суміжними блоками разом створює синергетичний матеріально-технічний потенціал.

Як видно з рисунка 1 матеріально-технічний потенціал взаємозалежний і тісно взаємодіє з іншими видами потенціалів сфери товарного обігу.

Структуру розміщення ресурсів матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу представлено на рисунку 2, в результаті аналізу якого видно, що ресурси матеріально-технічного потенціалу зосереджені в багатомірному просторі сфери товарного обігу.

Найбільша концентрація ресурсів матеріально-технічного потенціалу закономірно спостерігається в секторі організованої торгівлі. Цей сектор включає власне торговельну галузь, а також відомчу і фірмову торгівлю. Правда, в середині організованого сектору утворилася досить заплутана структура. Ядром тут виступає торговельна галузь, де здійснюють свою діяльність на постійній основі суб'єкти торгівлі офіційно зареєстровані. Паралельно функціонують численні торговельні підприємства й організації неторгових міністерств, відомств, громадських об'єднань, споживчої кооперації, які також легалізовані, при цьому торгівля для них не є основним видом діяльності. Особливе місце в структурі організованого сектору займають ресурси підприємств зарубіжних компаній. Для них характерна висока інноваційність і зростаючі потужності.

Неорганізований сектор у сфері торгівлі за суб'єктною чисельністю переважає. Він охоплює мільйони фізичних осіб – підприємців, неорганізованих торговців, головним чином, на ринках. Матеріально-технічні ресурси цього сектору кількісно і якісно значно поступаються організованому сектору. Проте їхній склад, структура максимально адаптована до функцій неорганізованого сектору і відрізняється високою віддачею.

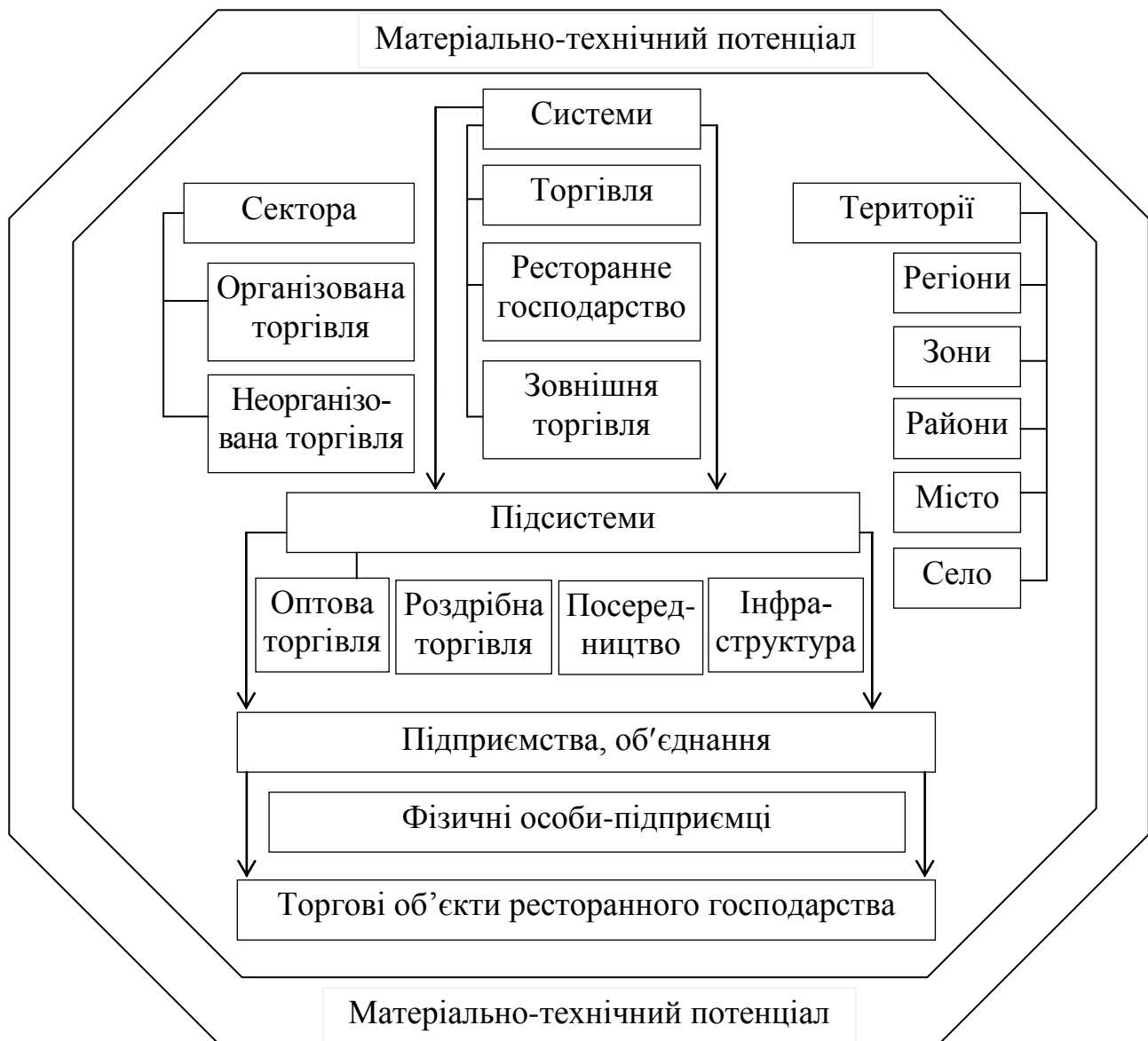

Рисунок 2 – Розміщення ресурсів матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало, що матеріально-технічний потенціал є взаємозалежним і тісно взаємодіє з іншими видами потенціалів сфери товарного обігу.

Таким чином, можна сформулювати характерні риси матеріально-технічного потенціалу, а саме:

- виражає реальні і нереалізовані можливості, обумовлені ресурсами і резервами сфери товарного обігу;
- п'ятиблочна структурна модель матеріально-технічного потенціалу включає основні фонди, технології, матеріальні запаси, інвентар і об'єкти інфраструктури;
- всі об'єкти, які становлять матеріально-технічний потенціал, взаємопов'язані і тісно взаємодіють, створюючи синергетичний ефект;
- матеріально-технічний потенціал спрямований на реалізацію основних функцій торгівлі: насамперед, техніко-технологічних і соціально-економічних;

– матеріально-технічний потенціал взаємозалежний від інших видів потенціалів сфери товарного обігу: інноваційного, інвестиційного, трудового, організаційно-управлінського, логістичного, інформаційного;

– матеріально-технічний потенціал має свою специфіку залежно від функціонального призначення – роздрібна торгівля, оптова торгівля, торговельне посередництво, зовнішня торгівля, ресторанне господарство (масове харчування);

– особливістю матеріально-технічного потенціалу сфери товарного обігу є масштабність і безперервна реалізація, причому він виконує не тільки власні завдання, але й становить базу для реалізації інших видів потенціалу;

– матеріально-технічний потенціал вимірюється в натуральній і вартісній формі.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є аналіз процесу модернізації матеріально-технічної бази торгівлі як більш вузької категорії, ніж матеріально-технічний потенціал.

Список літератури / References:

1. Апопій В.В. Організація торгівлі / В.В. Апопій, І.П. Міщук, В.М. Ребицький та ін.; за ред. В.В. Апопія. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 616 с.
Apopii, V.V., Mishchuk, I.P., Rebytskyi, V.M. and others (2005) *Organizatsiia torgivli* [Trade Organization], Ed. V.V. Apopii, Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine, 616 p.
2. Ареф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства / О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7 (85). – С. 71-76.
Arefieva, O.V. and Harchuk, T.V. (2008), “Economic Bases of Enterprise Potential Formation”, *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (85), pp. 71-76.
3. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посіб. / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблодська, О.О. Решетняк. – К.: Центр навч. л-ри, 2009. – 400 с.
Bachevskii, B.Ye., Zablodska, I.W. and Reshetnyak, O.O. (2009), *Potentsial i rozvytok pidpriemstva* [Potential and development of an Enterprise], Centre of educational literature, Kyiv, Ukraine, 400 p.
4. Блонська В.І. Формування та оцінювання потенціалу підприємств торгівлі / В.І. Блонська // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 179-185.
Blonska, V.I. (2010), “Formation and Evaluation of Trade Enterprises Potential”, *Nauk. visn. NLTU Ukrainy*, Issue 20.3, pp. 179-185.
5. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 352 с.
Krasnokutska, N.S. (2005), *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of an enterprise: development and evaluation], Tsentr navch. lit., Kyiv, Ukraine, 352 p.
6. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: монография / Е.В. Лапин. – Сумы: Унив. кн., 2002. – 310 с.
Lapyn, E.V. (2002), *Ekonomicheskii potentsial predpriatiia* [Economic Potential of an Enterprise], Univ. kn., Sumy, Ukraine, 310 p.

7. Мазаракі А.А. Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку / А.А. Мазаракі, І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2006. – 194 с.
Mazaraki, A.A., Blank, I.O. and Ligonenko, L.O. (2006), *Vnutrishnia torgivlia v Ukraini: ekonomichni umovy efektyvnogo rozvytku* [Internal trade in Ukraine: Economic conditions for effective development], KNTEU, Kyiv, Ukraine, 194 p.
8. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.
Fedonin, O.S., Ryepina, I.M. and Oleksiuk, O.I. (2006), *Potentsial pidpriemstva: formuvannia ta otsinka* [Potential of an enterprise: development and evaluation], second edition, without changes, KNEU, Kyiv, Ukraine, 316 p.
9. Ільчук О.О. Становлення та розвиток сучасних підходів до стратегічного управління потенціалом торговельного підприємства / О.О. Ільчук // Торгівля, комерція, підприємництво. – Л.: Львівська КА, 2009. – С. 86-89.
Ilichuk, O.O. (2009), "Formation and development of modern approaches to strategic management of trade enterprise potential", *Torgivlia, komertsii, pidprijemnytstvo*, Lvivska KA, Lviv, Ukraine, pp. 86-89.
10. Педченко Н.С. Еволюція сутності поняття «потенціал підприємства» в економіці / Н.С. Педченко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Серія: Економічні науки. – 2009. – № 3. – С. 33-38.
Pedchenko, N.S. (2009), "Essense evolution of the concept of an enterprise's potential in economy", *Naukovyi visnyk Poltavskogo universytetu spozhyvchoii kooperatsii Ukrainy*. Serii: Ekonomichni nauky, no. 3, pp. 33-38.

Цель. Рассмотреть особенности развития материально-технического потенциала сферы товарного обращения.

Методика. В ходе исследования использованы следующие методы: теоретическое обобщение и сравнение, систематизация, графическая визуализация.

Результаты. Проанализированы состав и структурные взаимосвязи материально-технических и других видов потенциалов сферы товарного обращения. Представлена структура размещения ресурсов материально-технического потенциала сферы товарного обращения.

Научная новизна. Уточнено дефиницию материально-технического потенциала сферы товарного обращения. Представлена структурная модель материально-технического потенциала, которая обеспечивает согласованное взаимодействие и оптимальное соотношение между элементами материально-технического потенциала сферы товарного обращения. Проанализирована структура размещения ресурсов материально-технического потенциала сферы товарного обращения.

Практическая значимость. Представленная структурная модель материально-технического потенциала и структура размещения ресурсов материально-технического потенциала сферы товарного обращения является теоретическим основанием для определения целевых ориентиров развития сферы товарного обращения и повышения уровня ее конкурентоспособности по мере углубления рыночных процессов.

Ключевые слова: материально-технический потенциал, сфера товарного обращения, ресурсы.

Objective. To consider peculiarities of development of material and technical potential of commodity circulation sphere.

Methods. During the research such methods as theoretical generalization and comparison, classification, graphical visualization were used.

Results. The composition and structural relationships of material and technical and other types of potentials of commodity circulation sphere were analyzed. The structure of resources allocation of material and technical potential of commodity circulation sphere was regarded.

Scientific novelty. The definition of material and technical potential of commodity circulation sphere was clarified. The structural model of material and technical potential of commodity circulation sphere that ensures consistent interaction between the elements of material and technical potential of commodity circulation sphere was represented. The structure of resources allocation of the material and technical potential of commodity circulation sphere was analyzed.

Practical value. The represented structural model of material and technical potential of commodity circulation sphere and the structure of resources allocation of the material and technical potential of commodity circulation sphere is the theoretical basis for determining target rules of developments of commodity circulation sphere and improving its competitiveness by deepening the extent of market processes.

Key words: material and technical potential, commodity circulation sphere, resources.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Пукало Р. Дата надходження рукопису 27.08.2013 р.